

FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ GYEREKEK SPORT- FOGYASZTÁSI SZOKÁSAINAK VIZSGÁLATA AZ AKADÁLYMENTESÍTETT KÍNÁLATI ELEMEEK TÜKRÉBEN

DISABLED CHILDREN'S SPORT CONSUMPTION EXPERIENCE IN DISCONTINUED SUPPLIED ELEMENTS

Laoues-Czimbalmos Nóra¹, Müller Anetta², Bácsné Bába Éva²

¹Művészetnevelési, Sport és Egészségnevelési Tanszék, Gyermeknevelési és Gyógyypedagógiai Kar Debreceni Egyetem, Magyarország

²Vidékfejlesztés, Turizmus- és Sportmenedzsment Intézet, Sportgazdasági- és Menedzsment Tanszék, Gazdaságtudományi Kar, Debreceni Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Fogyatékossgal élő személyek
Sportfogyasztás
Akadálymentesített létesítmények
Integráció

Keywords:

Persons with disabilities
Sports consumption
Facilities for the disabled
Integration

Összefoglalás

A fogyatékossgal és a megváltozott munkaképességgel élők aránya nem csak az Unióban, de hazánkban is növekedést mutat, mellyel párhuzamosan az ezzel foglalkozó tanulmányok is egyre bővülő tendenciát mutatnak. Kutatásunkban, az Észak-alföldi régióban fogyatékossgal élő 8-18 éves gyerekek (N=283) sportolási szokásait vizsgáltuk, valamint rákérdeztünk a hozzá kapcsolódó akadálymentesített sportlétesítmények és integrált sportprogramok kínálati elemeivel való tapasztalataikra.

Abstract

The proportion of people with disabilities and changed functional work capacity has increased not only in the EU, but also in Hungary, with parallel studies showing an increasing trend. In our research, we examined the sporting habits of 8-18 year old children (N = 283) living with disability in the North Great Plain region, and asked about their experience with the supply elements of accessible sports facilities and integrated sports programs.

1. Bevezetés

A fogyatékossgal és a megváltozott munkaképességgel élők aránya növekedést mutat Világszerte. Az ENSZ adatai szerint 650 millió ember él valamilyen fogyatékossgal, a fogyatékossgal élő személyek 7,6%-a (50 millió fő) Európában él. Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (2014) felmérése szerint 2001-ben 577 ezer fő élt valamilyen fogyatékossgal, ami a lakosság 5,7%-át jelenti, bár egyes becslések arra hívják fel a figyelmet, hogy számuk hazánkban is elérheti az egy millió főt, ami a lakosság 10%-a [44].

A fogyatékossgal élő személyekre fókuszáló különböző témajellegű kutatások napjainkban vettek lendületet [37] [9] [4] [28] [25] [41] [22] [36] [26]. Igaz ugyan, hogy már a 90-

es évektől megjelentek a fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos kutatások, de ezek leginkább a neveléstudomány területét érintették, azaz a fogyatékossgal élők oktatásáról, annak módszertani aspektusairól szóltak [6] [33] [34] [12]. Több kutatás is fókuszál a fogyatékos és a megváltozott munkaképességgel rendelkező személyekkel munkaerőpiaci szerepére és annak lehetőségeire [23] [20] [1] [3].

2. Irodalmi áttekintés

A fogyatékossgal élő és a megváltozott munkaképességű emberek egészségével és életminőségével foglalkozó nemzetközi és hazai tanulmányok is megjelentek, [38] [18] [7] [5] melyek a fogyatékossgal élő személyek egészségi állapotát és életminőségét közös kontextusban vizsgálják. Ismertek azok a kutatások, melyek igazolják, hogy a rendszeres sportolás pozitívan befolyásolja az egészségi állapotot, prevenciót jelent a különböző betegségekkel szemben, mely nem csak az épek, de a fogyatékossgal élő emberek számára is biztosíthatja az egészség megőrzését, jó közérzet kialakítását, a terhelhetőség növelését [2] [10].

A fogyatékos emberek számára a sport kiváló eszköz a kondicionális és koordinációs képességeik fejlesztésére, a szociális kompetenciák kialakítására, az állapotuk fejlesztésére, mindemellett élményt és szórakozást is biztosít és alkalmas a társadalmi befogadás megvalósítására [15] [21].

Az épek sportolási szokásait és sportfogyasztásuk főbb jellemzőit több hazai és nemzetközi kutatás vizsgálja, [39] [14] [27] [8] [32] addig a fogyatékossgal élő személyek sportfogyasztásáról szóló tanulmányok nem képeznek olyan teljességre törő rendszert, igencsak hiányosak [30] [35] [42] [19] [43] [11].

Magyarországon Sáringerné [35] hazai reprezentatív felnőtt fogyatékossgal élő lakosság körében vizsgálta a sportolási szokásokat, motivációkat. A vizsgálat eredménye megállapította, hogy ezeket az embereket a versengés, a képességfejlesztés, a társadalmi beilleszkedés, a fittség javítása, az ismerkedés és a társasági motívumok motiválják leginkább a sportolásra, mely hasonlóságot mutat az épek körében mért eredményekkel [29]. A sporttól való távolmaradás okaiként az időhiányt és a magas költséget nevesítették, ami az épek körében végzett hasonló kutatások eredményeivel azonos módon alakul [32]. Látássérült budapesti felnőttek körében végzett Gombás [11] vizsgálatot. A 140 fő sportfogyasztási vizsgálatából azt az eredményt kapta, hogy döntően azok a felnőttek lettek sportfogyasztók, akiknek gyermekkorukban is a sport domináns részét képezte a szabadidős tevékenységüknek, azaz sportoltak. Így megerősítette, hogy a korai sportszocializáció pozitívan befolyásolja a felnőttkori sportfogyasztást, mely eredmény az épek esetében is hasonló tendenciát mutat [13]. A sportolási szokások fogyatékos gyerekek körében történő vizsgálatára fókuszáló kutatások nem készültek hazánkban, így ezek feltérképezése és vizsgálata hiánypótló és egyben nélkülözhetetlen.

A fogyatékossgal élő személyek jogainak biztosításában az akadálymentesített létesítmények megléte, azok kínálata fontos. A kínálat és akadálymentesített létesítmények meglétével is több kutatás foglalkozott. Az akadálymentesített könyvtárak és a könyvtári szolgáltatások elérhetőségét Pataki [31] vizsgálta, aki ezen a területen hiányosságokat tapasztalt. Ugyanakkor jó gyakorlatokról is számolnak be kutatások, melyek bemutatják azokat a rekreációs [24] és turisztikai szolgáltatásokat [16] [17] [40] [41], melyek a fogyatékos személyek számára esélyt jelenthetnek a szabadidő hasznos eltöltésére.

A sportkínálat akadálymentesítésének feltérképezésével hazai viszonylatban alig találunk kutatást [11], melynek jelentősége abban állna, hogy ez a speciális célcsoport számára biztosítsa a kínálatot.

3. Anyag és módszer

A kutatásban 8-18 éves fogyatékossgal élő gyerekek sportfogyasztási szokásait vizsgáltuk, valamint azt, hogy hogyan alakul az igényük az integrált sportesemények iránt és van-e lehetőségük akadálymentesített infrastruktúrát igénybe venni a sportkínálat kapcsán, rendelkeznek-e információval a sportolási lehetőségekről.

A vizsgálatunkat az Észak-alföldi régió három megyéjében (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg) lakó fogyatékossgal élő gyerekek körében végeztük,

akik gyógypedagógiai és integrált nevelésben-oktatásban vesznek részt. A válaszadók általános- és középfokú oktatási intézményben tanulnak. A felmérésben online kérdőívezést alkalmaztunk. A mintába 295 diák került be, amelyből 283 fő töltötte ki a kérdőívet értékelhetően. Az adatgyűjtés a 2017/2018. tanévben történt. A kérdőívek kitöltése anonim módon történt, a kutatásban való részvétel önkéntes volt. A kérdőív kitöltését egy rövid tájékoztatás előzte meg, melyből egyértelműen kiderült, hogy az adatok a kutatómunka elkészítéséhez nyújtanak segítséget, valamint csak erre a célra kerülnek felhasználásra. A tanulók az adatfelvétel során pedagógusok segítségével, irányításával végezték a kérdőívek kitöltését, ezért a kérdőívek mellé részletes tanári útmutatót is készítettünk, amely az adatfelvételi instrukcióra és a felvétel ütemére terjedt ki. Az adatokat SPSS statisztikai program segítségével dolgoztuk fel, melynek során az alapstatisztikán túl (átlag, medián, módusz, szórás) az összefüggések vizsgálatára Chi négyzet próbát alkalmaztunk.

A kutatás célja annak vizsgálata volt, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok szabadidős fogyasztásában a sport milyen mértékben jelenik meg, van-e igényük integrált sportprogramokra, illetve mik a tapasztalataik az akadálymentesített sportlétesítmények vonatkozásában. A kutatásunk során az alábbiakra kerestük a választ:

A fogyatékossgal élő gyerekek szabadidős preferencia rendszerében hogyan jelenik meg a sport, milyen a sporthoz való attitűdjük?

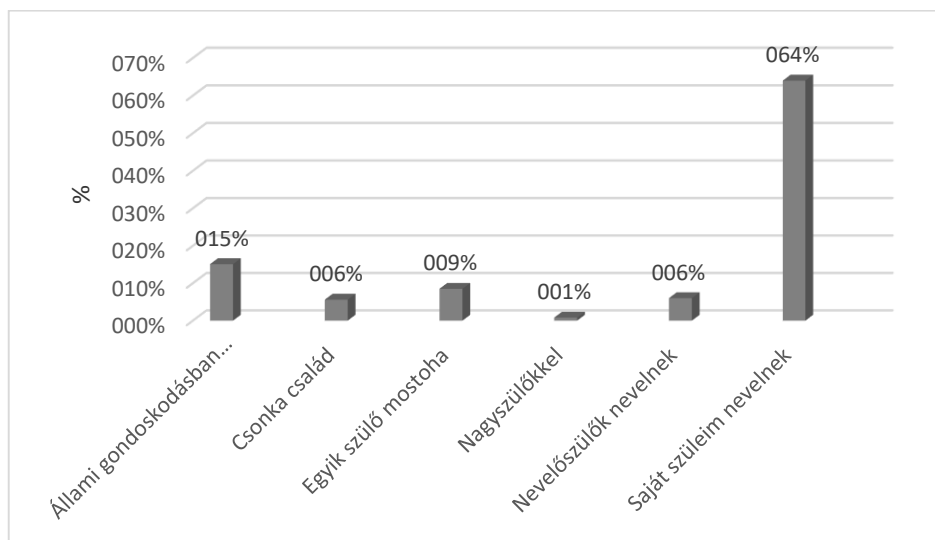
- Milyen sportágak iránt érdeklődnek a fogyatékossgal élő gyerekek?
- Milyen lehetőségeik vannak a sportolásra a lakóhelyükön?
- Mit tapasztaltak az akadálymentesített sportlétesítményekkel kapcsolatban?
- Hogyan alakul az integrált sportolásra való hajlandóságuk?

4. Eredmények

A kitöltők általános- és középfokú oktatási intézményben tanulnak, 283 fő tanuló vett részt, 53,5%-a fiú (n=151), 46,5%-a lány (n=132) volt.

Családi háttér jellemzői

A fogyatékossgal élő gyerekek 64%-át saját szüleik nevelik, az állami gondozottak magas aránya figyelhető meg, a gyerekek 15,2 %-át érinti. A csonka családban élők (5,7%) vagy nevelőszülőknél (6%) nevelkedő gyerekek aránya is jelentős (1. ábra).

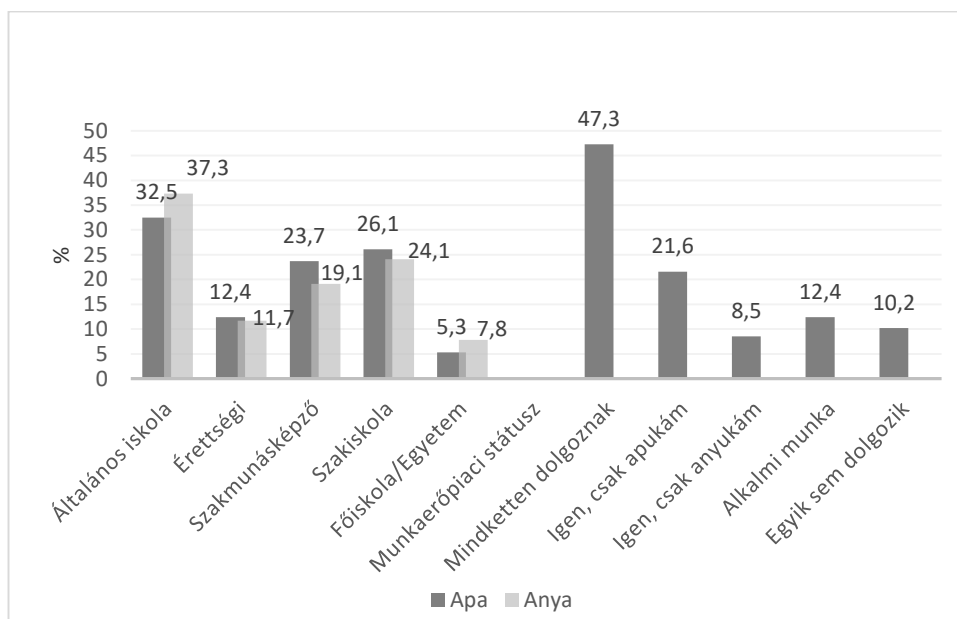
1. ábra. A válaszadók családi háttér jellemzőinek a megoszlása (a szerzők,2019).

A tanulók lakóhelyének megoszlása

A felmért tanulók nagyobb aránya városi, azaz 50,9%-a, ezt követi a községben lakók aránya 38,1%-a. A legkevesebben 11%-uk megyeszékhelyen él.

A tanulók szüleinek legmagasabb iskolai végzettsége és munkaerőpiaci státusza

A felmért tanulók szüleinek, legtöbbször alapfokú végzettsége van (34,9%), az édesanyák 37,3%-a, az édesapáknak 32,5%-a. Szakiskolai bizonyítvánnyal 25,1%-uk rendelkezik, az anyáknál 24,1%, az apák körében pedig 26,1%. A szakmunkásképző tanulmányaikat befejezett szülők aránya 21,4%, a férfiaknál 23,7%, a nőknél 19,1%. Érettségi végzettsége van az anyák 11,7%-nak, az apák 12,4%-nak. Felsőfokú diplomát szerzett az édesanyák 7,8%-a, az édesapák 5,3%-a. A vizsgálat kiterjedt a felmérték szülei munkaerőpiaci státuszára, arra, hogy a válaszadók szülei rendelkeznek-e aktuálisan valamilyen munkavisztonnyal, vagy munkanélküliek. A vizsgált tanulók szülei 47,3%-a aktív dolgozó, 10,2%-uk pedig nem dolgozik. Előfordulhat, hogy vagy csak az apák dolgoztak (21,6%), vagy csak az anyák (8,5%). A válaszadó szülők 12,4 %-a alkalmi munkából él. (2. ábra).

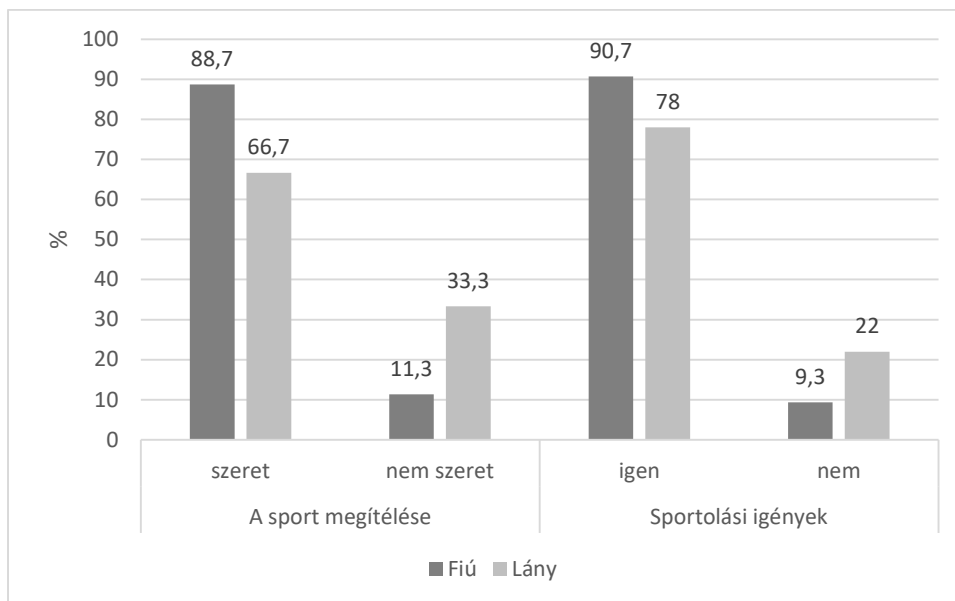
2. ábra. A felmérték szülei iskolai végzettsége és munkaerőpiaci státuszának %-os megoszlása (a szerzők, 2019).

Sportfogyasztási szokások és sportolási igények

A sport megítélése pozitív a fiatalok körében, 78,4%-a (n=222) szeret sportolni. A válaszadók fiú tagjai nagyobb arányban szeretik a sportolást (88,7%, n=134), mint a lányok (66,7%, n=88). Statisztikailag erős szignifikáns eltérést mutat a nemek között Chi négyzet próba: 20,298 Df = 1, P= 0,000 (2. ábra). A sportolási igények felmérésénél is hasonló eredményeket mutat, szignifikáns (Chi négyzet próba: 8,813, Df = 1, P= 0,003) eltérés tapasztalható a nemek tekintetében, a fiúk 90,7%-uk (n=137) igényli a sportolást, míg a lányoknál 78%-uk (n=103). Az eredményeket a 3. ábra szemlélteti.

A tanulók sportolási lehetőségei településtípus szinten

Az, hogy a felmért fogyatékossgal élő diákok, hogyan ítélik meg saját sportolási lehetőségeiket települési szinten- "Van lehetőséged a lakóhelyeden sportolni?" - a következőképpen alakult (1. táblázat): az elégedettek aránya megyeszékhelyen lakóknak volt a legmagasabb (80,6%), az egyéb városban lakók aránya 76,4%, a községekben élők pedig 74,1% volt. A kutatásban arra is választ kaptunk, hogy a legtöbb válaszadó iskolai sportkör (28,3%) keretében, valamint iskolán belül sportegyesületben (13,4%) sportol a saját településén testnevelés órán kívül, tehát a sportolás helyszíne az iskola.

3. ábra. A felmért tanulók sportfogyasztási szokásaik és sportolási igényeik nemenkénti megoszlása (a szerzők, 2019)

A sportolási lehetőségek hiánya a községben lakók körében került említésre leginkább (25,9%), azt követi az egyéb városban lakók aránya (23,6%) és a megyeszékhelyen élők aránya (19,4%). A részvétel ellen ható tényezők felmérésekor, a kapott válaszok alapján a sportolás ellen szól, hogy 16,4%-uk nem kap segítséget az odajutásban, 29,4%-uk kísérő, segítő szolgáltatást igényelne, valamint a minta 27,6%-ának a sportoláshoz szükséges speciális segédeszközök hiányoznak. A felmérés arra is kitért, hogy milyen sportolási lehetőségeik vannak a saját településükön, valamint milyen sportágak érhetők el a számukra. A tanulók többsége a labdás játékokat említette, elsősorban a labdarúgást (34,4%), a kosárlabdát (23,9%), a kézilabdát (19,6%) és azt követően az atlétikát (15,4%), valamint az úszást (6,7%).

1. táblázat. A tanulók sportolási lehetőségeinek megoszlása lakóhelyük típusa szerint (a szerzők, 2019)

Sportolási lehetőségek megítélése	Lakóhely		
	Egyéb város	Község	Megyeszékhely
Igen	110 fő	80 fő	25 fő
	76,4%	74,1%	80,6%
Nem	34 fő	28 fő	6 fő
	23,6%	25,9%	19,4%
Összesen:	144 fő	108 fő	31 fő
	100,0%	100,0%	100,0%

A felmérésben megkérdeztük a diákokat, hogy „ismernek-e olyan sportegyesületet, ahol sportolhatnának”, amely nem iskolán belül található, hanem a saját településükön működik. A tanulók 44,4%-uk válaszolta azt, hogy igen ismer olyan jellegű egyesületet, 55,6%-uk nemmel válaszolt. Ezt a kérdést megvizsgáltuk lakóhely függvényében is. Hasonlóan vélekedtek a tanulók. A városban lakók 41,7%-uk ismer sportegyesületet, 58,3%-uk nem ismer olyan sportegyesületet, ahol sportolhatna. A megyeszékhelyi lakosok 47%-a ismer, 53%-a nem rendelkezik erről információval. A községben élők 46,3%-uk ismeri, valamint 53,7%-uk jelölte azt, hogy nem ismer olyan egyesületet a saját lakóhelyén, ahová elmehetne sportolni (2. táblázat).

2. táblázat. A válaszadók véleményeinek megoszlása lakóhelyük típusa szerint (a szerzők, 2019)

Sportolási lehetőségek ismeretsége	Lakóhely		
	Egyéb város	Község	Megyeszékhely

Igen	47,7%	46,3%	47%
Nem	58,3%	53,7%	53%
Összesen:	100,0%	100,0%	100,0%

A felmért tanulók véleménye az integrált sportolásról

A fogyatékos tanulók csoportja szívesen sportol együtt ép, valamint fogyatékosággal élő társaikkal, 58,2%-uk válaszolta azt, hogy nincs jelentősége, hogy kikkel sportol együtt. A kutatásunkban arra szeretnénk választ kapni, hogy a fogyatékosággal élő fiatalok tudják-e, hogy van integrált sportegyesület, ahol együtt sportolhat ép és fogyatékos személy. A válaszadók 24%-a tudta, 76%-a nem tudta, de 25,8%-uk szeretne sportolni integrált sportegyesületben (3. táblázat).

3. táblázat. A válaszadók nemenkénti véleményeinek megoszlása az integrált sportolásról (a szerzők, 2019)

Szeretnél integrált sportegyesületben sportolni?		Nemed		fő/%
		Fiú	Lány	
Igen		43 fő	30 fő	73 fő
		28,5%	22,7%	25,8%
Nem		75 fő	64 fő	139 fő
		49,7%	48,5%	49,1%
Nem érdekel		33 fő	38 fő	71 fő
		21,9%	28,8%	25,1%
Összesen:		151 fő	132 fő	283 fő
		100,0%	100,0%	100,0%

Azt is megvizsgáltuk, hogy a tanulók lakóhelyén, valamint annak „környékén van-e integrált sportolási lehetőség”. A legtöbben a „nem tudom” (73,5%) választ adták, nincs információjuk erről. 19,4%-a válaszolta azt, hogy nincs és 7,1%-a tudja, hogy van integrált sportolási lehetőség.

4. táblázat. A válaszadók nemenkénti véleményeinek megoszlása az integrált sportolási lehetőségekről (a szerzők, 2019)

A környékeden van-e integrált sportolási lehetőség?		Nemed		fő/%
		Fiú	Lány	
Igen		10 fő	10 fő	20 fő
		6,6%	7,6%	7,1%
Nem		22 fő	33 fő	55 fő
		14,6%	25,0%	19,4%
Nem tudom		119 fő	89 fő	208 fő
		78,8%	67,4%	73,5%
Összesen:		151 fő	132 fő	283 fő
		100,0%	100,0%	100,0%

Sportolási lehetőségek jellemzői akadálymentesítés tekintetében

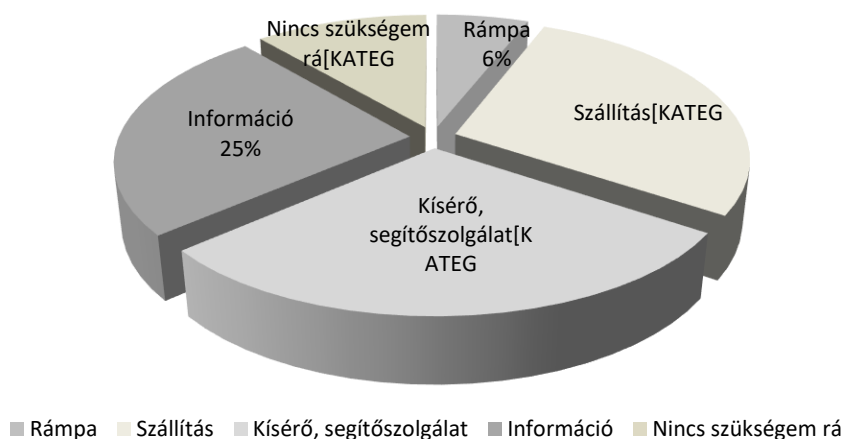
Arra szeretnénk volna választ kapni, hogy a sportlétesítmények, ahová járnak a fogyatékos tanuló sportolni, akadálymentesítettek-e? A következő választ adták a megkérdezettek: 42%-uk azt válaszolta, hogy részben, 40,3%-uk, hogy akadálymentesítettek és 17,7%-uk, hogy nem akadálymentesített környezetben sportol (5. ábra).

5. Táblázat. A válaszadók nemenkénti véleményeinek megoszlása a létesítmények akadálymentesítés jellemzőiről (a szerzők, 2019).

A rendezvények, ahová elmész sportolni akadálymentesítettek-e?		Nemed		fő/%
		Fiú	Lány	
Igen		63 fő	51 fő	114 fő
		41,7%	38,6%	40,3%
Nem		25 fő	25 fő	50 fő

		16,6%	18,9%	17,7%
	Részben	63 fő	56 fő	119 fő
		41,7%	42,4%	42,0%
Összesen:		151 fő	132 fő	283 fő
		100,0%	100,0%	100,0%

A fogyatékossgal élő fiatalok számára megfogalmazott igények a sportolásban, illetve az akadálymentesítettség tekintetében és a létesítmények elérhetősége szempontjából, arra a kérdésre, hogy „*milyen akadálymentesítés kellene, hogy részt tudjál venni a rendezvényeken*”, a alábbiak szerint alakultak: kísérő, segítőszolgálatot 29,4%, szállítást 28,3%, információt 25%, rámpát 6% igényelne, valamint 11,3%-uk ezeket nem tartotta szükségesnek (4. ábra).

4. ábra. A válaszadók igényeinek megoszlása az akadálymentesítettség tekintetében (a szerzők, 2019)

5. Összegzés

Kutatásunk bebizonyította, hogy a fogyatékkal élő fiatalok igénylik a sportot és pozitív a sport iránti attitűdjük. a nemek tekintetében eltérés tapasztalható, a fiúk sportolási igénye és a sporthoz való pozitív viszonyulása szignifikánsan magasabb, mint a lányoké. A szabadidős tevékenységek között a sportolás biztosítása a fogyatékkal élők számára nagy jelentőséggel bír, hiszen a képességfejlesztésben, a szocializációban, a hasznos szabadidő-eltöltésben, a mozgás iránti igény kielégítésében és az állapotuk javításában egyaránt fontos eszköz, melyhez az akadálymentesített létesítmények és szolgáltatások, az integrált sportkínálat részben rendelkezésre áll, azonban erről az érintetteknek sok esetben nincs információjuk. Ezért fontos lenne a jövőben az akadálymentesített létesítményekről és integrált programokról a fogyatékkal élőket tájékoztatni, így ezen sportszolgáltatások promóciója jelentős szerepet kell, hogy kapjon a jövőben.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00003 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

- [1] Ács, I. Z.; Szretykó Gy.; Az értelmi fogyatékkal élők helyzete és lehetőségei a munkaerőpiacon pp. 209-251. In: Szretykó, György (szerk.) Gazdasági kannibalizmus, hátrányos helyzetű csoportok a munkaerőpiacon és az emberi erőforrás menedzsment: A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzetének szociológiai és humánpolitikai aspektusai. Pécs, Magyarország: Comenius Kft, (2012) p. 539.
- [2] Apor P: Testedzéssel a megbetegedések ellen. Magyar Tudomány 2012.12. p. 1470-1477.
- [3] Ásványi Zs.; Nemeskéri Zs.; Megváltozott munkaképességű személyek atipikus foglalkoztatása a Dél-Dunántúlon: egy empirikus felmérés tapasztalatai. In: Dobrai, Katalin; László, Gyula; Sipos, Norbert (szerk.) Ferenc Farkas International Scientific Conference = Farkas Ferenc Nemzetközi Tudományos Konferencia 2018. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet, (2018) pp. 305-322.
- [4] Balázs-Földi E. ; Dajnoki K. (2016): Sajátosságok a fogyatékos és megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásában. Gradus Vol. 3.:(No.1) pp. 313-318.
- [5] Bobály, V.; Tigyiné, Pusztafalvi H.: Fogyatékkal élők: Ellátás – Életminőség.Egészség-Akadémia 4 : 1 pp. 67-77. 11 p. (2013)
- [6] Csányi Y. (1990): Fogyatékosok integrációja- nemzetközi és hazai kitekintés. Gyógypedagógiai Szemle,4, pp 271-279.
- [7] Davies, A., Souza, L. D., & Frank, A. O. (2003). Changes in the quality of life in severely disabled people following provision of powered indoor/outdoor chairs. Disability and Rehabilitation, 25(6), 286-290.
- [8] Dobay, B. – Bendíková, E.(2014.): Športové a rekreačné aktivity v životnom štýle dospelých. Exercitatio Corporis–Motus–Salus 2014. roč. 6, č. 2, pp. 19-31. ISSN 1337-7310 Duke EPESE 1986–1992. J. Gerontol. B. Psychol. Sci. Soc. Sci., 56: (pp.179–190.).
- [9] Fabula Sz.: Az esélyegyenlőség és a fogyatékkal élők helyzetének területi különbségei Magyarországon. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok 5 : 1-2 pp. 39-43. , 5 p. (2010)
- [10] Gábor, P. (2015). A rendszeres fizikai aktivitás szerepe betegségek megelőzésében, az egészség megőrzésében The role of the regular physical activity in the prevention of different diseases and in the preservation of health. A MAGYAR HIGIÉNIKUSOK TÁRSASÁGA, 59(2), 11-26.
- [11] Gombás, J. (2017). Budapesten élő, 18-65 év közötti látássérült személyek szabadidő-sportolási szokásainak, és a szabadidősport látássérültek számára akadálymentes hozzáféréseinek vizsgálata (Doctoral dissertation, Testnevelési Egyetem).
- [12] Hangya D.; Az esélyegyenlőség, mint társadalmunk mércéje. A fogyatékkal élők felnőttképzésének jelene. Kultúra és közösség 1 : 3 pp. 43-58. , 16 p. (2010)
- [13] Herpainé L. J., Simon I. Á., Nábrádi Zs., Müller A. (2017). Családok sportolási szokásainak szocioökonómiai hátterére. Képzés és Gyakorlat: Training And Practice 15:(4) (pp.37-52.)
- [14] Herpainé L. J. (2014): The Issues of The Relationship of Grandparents and Grandchildren in the Light of Physical Activity. European Journal Of Mental Health 9:(2) (pp. 178-194.)
- [15] Hidvégi P., Honfi L. (2008): Fogyatékos személyek rekreációja. Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport 35: pp. 21-36.
- [16] Hidvégi, P.; Lenténé, P. A.; Pucsek, J. M.; András T.: Fogyatékkal élők turizmusának lehetőségei az Észak-alföldi régióban.In: Balogh, László (szerk.) Fókuszban az egészség. Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, (2018b) pp. 158-164. , 7 p
- [17] Hidvégi, P.; Bíró M.; Puskás L. A.; Tatár A.; Pucsek J. M.: The role of physical activity among people with disabilities.In: Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) Sport science in motion : proceedings from the scientific conference. Športová veda v pohybe: recenzovaný zborník vedeckých a odborných prác z konferencie. Mozgásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról.Komárno, Szlovákia : Univerzita J. Seljeho, (2018a) pp. 281-285. , 5 p.
- [18] Hosain, G. M., Atkinson, D., & Underwood, P. (2002). Impact of disability on quality of life of rural disabled people in Bangladesh. Journal of Health, Population and Nutrition, 297-305.
- [19] Hullám, István: A harcművészetek mozgásrendszereinek alkalmazási lehetőségei a fogyatékkal élők életminőségének javításában. Fejlesztő pedagógia: pedagógiai szakfolyóirat 26 : 4-6 pp. 10-15. , 6 p. (2015)
- [20] Jakab, N.: A fogyatékkal élők foglalkoztatásának jellemzői az Európai Unióban és Magyarországon. Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium-Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 7. pp. 263-294. , 32 p. (2006)
- [21] Kovács K. "Sport és inklúzió." (2016): 294-316.
- [22] Kovács K. E.; Nagy, B. E.: Tehetség gondozás a sportban mint az inklúzív nevelés egyik színtere. In: Semsei, Imre; Kovács, Klára (szerk.) Inklúzív nevelés - inklúzív társadalom. Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetemi Kiadó, (2016) pp. 268-293. , 25 p.
- [23] Könczei Gy. (1990). A rehabilitáció rehabilitációjáért! (Fogyatékos emberek a munkaerőpiacon). Szociálpolitikai Értesítő, 3.
- [24] Kövecsesné G. V.; Annási F.; Ritter A.; Lampert B.; Verebélyi G.; Somogyi A.: Kutatási beszámoló a Játszótér projekthez (GOP-1.1.1-11-2012-0231): Szabadtéri játékcsalád (játsszótéri berendezés) fejlesztése fogyatékkal élők számára pp. 1-97. , 97 p. (2014)

- [25] Laki I.: Felsőoktatás és a fogyatékossgal élő hallgatók. In: Mócz, Dóra (szerk.) A képzéstől a munkaerőpiacig. Tanulmányok az emberi erőforrás menedzsment területéről. Orosháza, Magyarország : Kodolányi János Főiskola (KJF), (2018) pp. 115-124. , 10 p.
- [26] Laoues-Czibalmos N.; Müller A.: Az integráció-szegregáció helyzete egy kutatás tükrében.KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓD 4 : 4 pp. 19-31. , 13 p. (2018).
- [27] Madarász T, Bácsné B.É. (2 016): Survey on the Employees' Fitness Condition and the Employers' Health Preservation Possibilities in Case of Small and Medium-sized Enterprises. Sea: Practical Application Of Science IV:(2 (11)) pp. 205-212.
- [28] Móré M.; Mező K. (2016). Fogyatékossgal élők a tanulástól a munkavállalásig. Különleges Bánásmód (2/1.). pp. 17-26. DOI 10.18458/KB.2016.1.17
- [29] Müller A.; Széles-Kovács Gy.; Seres J.; Kristonné B. M. (2011): Főiskolai hallgatók rekreációs szabadidősport látássérültek számára akadálymentes hozzáféréseinek vizsgálata. Doktori értekezés. Testnevelési Egyetem, Budapest. <http://real-phd.mtak.hu/467/19/gomb%C3%A1sjudit.d.pdf> Letöltés ideje: 2018.04.12.
- [30] Osváth P. (2004): A fogyatékossg ügyének megjelenése a sporttudományban. Magyar Sporttudományi Szemle, 4, 44-46.
- [31] Pataki, F.: A hozzáférés nem megoldott: a fogyatékkal élőkhez való méltányos viszony és a könyvtár. TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 64 : 3 pp. 143-144. , 2 p. (2017)
- [32] Pfau C.(2015): Examination of leisure sports alternatives provided by higher education institution. Apstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce 9 : 3 pp. 33-39. 7 p. (2015)
- [33] Radványi K. (2006): „Feszültségek a fogyatékos gyermek szülei és a szakemberek között” (Prekop, 1982 alapján). In: Dombi Alice (szerk): A gyógypedagógiai képzés elmélete és gyakorlata. APC-stúdió, Gyula.
- [34] Rogers C (2007): Parenting and Inclusive Education. Discovering Difference, Experiencing Difficulty. Palgrave Macmillan UK. ISBN 978-0-230-59212-4.
- [35] Sáringerné, Sz. Zs. (2014). A fogyatékkal élők sportolási lehetőségei. In: Dóczi, T., Gál, A., Sáringerné Sz. Zs. (szerk.). Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió). In: A fizikai aktivitás és a sport magyarországi dimenzióinak feltárása. 74-141. MST-MSTT, Budapest.
- [36] Semsei, I. (szerk.); Kovács, Klára (szerk.): Inkluzív nevelés - inkluzív társadalom. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetemi Kiadó (2016) , 350 p.
- [37] Shaw G, Coles T (2004): Disability, holiday making and the tourism industry in the UK: a preliminary survey. Tourism Management. Volume 25, Issue 3, June 2004, Pages 397-403.
- [38] Swain, J., & French, S. (2001). The relationship between disabled people and health and welfare professionals. Handbook of Disability Studies, Thousand Oaks: Sage.
- [39] Szabó Á. (2006): Egyetemisták szabadidősport-szolgáltatás fogyasztásai. 76.sz. Műhelytanulmány. HU ISSN 1786-3031. 30.p. Corvinus Egyetem.<http://edok.lib.uni-corvinus.hu/114/1/Szabo76.pdf>
- [40] Tatár A.; Lenténé P. A.; Biró M.; Pucok J. M.; Hidvégi P.: Észak-alföldi régió akadálymentes turisztikai lehetőségei. In: Balogh, László (szerk.) Fókuszban az egészség. Debrecen, Magyarország : Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, (2018b) pp. 165-170. , 6 p.
- [41] Tatár, A.,Lenténé, P.A.,Biró, M., Pucok, J. M., Hidvégi, P. (2018a): Észak-alföldi régió szolgáltatóinak hozzáférés biztosítása a speciális igényel élők számára. 150-157.p. In: Válogatott tanulmányok a sporttudományok köréből. 1. sz. 186.p. Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, Debrecen,
- [42] Tóthné K. K. , Fótiné H. É.(2015): A szomatopedagógus szerepe az inkluzív testnevelés-oktatásban. Gyógypedagógiai Szemle: A Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének Folyóirata XLIII:(3) (pp. 227-238).
- [43] Tóvári, Ferenc: A fogyatékkal élők sportja. In: Ács, P; Barcsi, T; Bodnár, I; Elbert, G; Gál, A; Kovács, TA; Laczkó, T; Lampek, K; Paár, D; Pignitzky, D; Rétsági, E; Stocker, M; Szilágyi, L; Tigyiné, Pusztafalvi H; Tóvári, F - A sport társadalmi aspektusai. Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar (PTE ETK), (2015) pp. 206-215. , 10 p.
- [44] www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_11_2011.pdf Letöltés: 2019.01.30. KSH (2014): 2011. Évi Népszámlálás – 11. Fogyatékossgal élők. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.